

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

**Cu titlul de manuscris
CZU: 340.13 (043.2)**

MUNTEANU RUSLAN

**PRINCIPIUL UMANISMULUI ÎN CADRUL INSTITUȚIEI
RĂSPUNDERII JURIDICE**

SPECIALITATEA 551.01 – TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

Autoreferatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2019

Teza a fost elaborată în cadrul Centrului de Cercetări Juridice al Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice

Conducător științific:

BALTAGA Dmitrii, doctor habilitat în drept, profesor universitar.

Referenți oficiali:

Greco Raisa, doctor habilitat în drept, profesor universitar.

Postu Ion, doctor în drept, conferențiar universitar.

Componenta Consiliului Științific Specializat:

1. **Negru Andrei**, doctor habilitat în drept, profesor universitar – președinte.
2. **Mocanu Veronica**, doctor în drept, conferențiar universitar – secretar științific.
3. **Avornic Gheorghe**, doctor habilitat în drept, profesor universitar.
4. **Smochină Andrei**, doctor habilitat în drept, profesor universitar.
5. **Negru Boris**, doctor în drept, profesor universitar.
6. **Grama Dumitru**, doctor în drept, conferențiar universitar.

Susținerea va avea loc pe data de 30.05.2019, ora 11⁰⁰ în ședința Consiliului Științific Specializat D.551.01-22 la Universitatea de Stat din Moldova, Mun. Chișinău, str. Kogălniceanu Mihail nr. 67, bl. II, sala 119.

Teza de doctor și autorferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, la Biblioteca Științifică Centrală: „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei și pe pagina Web a Agenției Naționale de asigurare a Calității în Educație și Cercetare (<http://www.cnaa.md>)

Autoreferatul a fost expedia la: 26.04.2019

Secretar Științific al

Consiliului Științific Specializat

doctor în drept, conferențiar universitar

Mocanu Veronica

Conducător științific,

doctor habilitat în drept, profesor universitar

Baltaga Dmitrii

Autor

Munteanu Ruslan

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Umanismul reprezintă un pilon fundamental al principiilor statului de drept, ce asigură premisele aplicării legii în conformitate cu litera sa, fără a garanta, însă, respectarea legii de către membrii societății, ceea ce reprezintă principala premisă de apariție a răspunderii juridice. La rândul său, răspunderea juridică este o măsură specială de constrângere de stat, ce generează un șir de îngrădiri față de cel care a comis ilegalitatea, exprimate fie prin privarea sau limitarea în drepturi, fie prin stabilirea unor noi obligații, fie prin cumularea celor două (lipsirea sau limitarea în drepturi și stabilirea de noi obligații).

Importanța subiectului abordat reiese din problema definirii și nevoia unei interpretări corecte a principiului umanismului în cadrul principiilor răspunderii juridice, din necesitatea cunoașterii conținutului și mecanismului de realizare a acestuia, la fel ca și din identificarea esenței și accepțiilor umanismului ca principiu de drept. Totodată, importanța problemei studiate derivă și din necesitatea de a stabili cu precizie măsura în care metodele de implementare a principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice pot fi considerate ca fiind pozitive sau că se dezvoltă în conformitate cu sistemul conceptual al doctrinei dreptului contemporan.

La etapa actuală de dezvoltare a societății, studiarea corelației dintre principiul umanismului și răspunderea juridică, dar și efectele pe care le creează această simbioză, se resimt atât în sistemul juridic și judiciar, cât și în diverse domenii ale vieții sociale, politice, economice. Dacă în perioadele anterioare, aplicarea principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice crea motive de discuții contradictorii atât în teorie, cât și în practică, în prezent, a pretinde un comportament uman, decent, legal este în ordinea lucrurilor și în conformitate absolută cu reglementările legale naționale și internaționale.

Actualitatea cercetării doctorale reiese și din lipsa studiilor ce ar suprapune principiul umanismului și răspunderea juridică în scopul evidențierii legăturii existente între ele și a elementelor ce le fac interdependente în plan practic. Prezentul studiu își propune o cercetare amplă a principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice, a impactului principiului umanismului asupra răspunderii juridice ca instituție de drept, dar și asupra formelor sale de manifestare.

Aspectele expuse anterior constituie, în opinia noastră, o argumentare teoretică a necesității, actualității și importanței problemei abordate, iar, prin extrapolare, și a studiului în care ne-am angajat, în general.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare.

S-a ajuns la o etapă a dezvoltării societății care permite principiului umanismului să se manifeste pe un vast areal juridico-practic, obligându-i pe cei ce au menirea de-a aplica prevederile legale la respectarea conceptului de umanism față de cei vizați în actul aplicativ concret. Prioritățile actuale ale Republicii Moldova sunt reprezentate de sporirea protecției legii de către diversele încălcări ale acesteia de către subiectele de drept. Autorul D. Baltag, menționează că determinarea corectă a principiilor, funcțiilor și raporturilor în cadrul sistemului răspunderii juridice, condiționează foarte mult și activitatea legiuitorului. Fără elaborarea unei teorii generale a răspunderii juridice este

imposibil de a formula și crea teoriile răspunderii juridice ramurale. Fără formularea corectă a principiilor „vechi” și „noi” nu se poate trece la etapa următoare – formularea principiilor de ramură ale răspunderii juridice. Iar o formulare corectă de către legiuitor nu poate succeda decât o prelucrare teoretică eficientă și adecvată [17, p. 67].

În ceea ce privește lucrările dedicate studiului răspunderii juridice, nominalizăm mai întâi pe cele autohtone. Prin urmare, în Republica Moldova, studiul cel mai complex al instituției răspunderii juridice aparține d-lui doctor habilitat în drept D. Baltag. Dintre autorii juriști-teoreticieni îi nominalizăm pe Gh. Avornic, B. Negru, Gh. Lupu, Gh. Boboș, S. Popescu, G. Vrabie, Gh. Mihai, I. Humă, I. Craiovan, etc.

Dintre autorii de teorie a dreptului, studiile cărora sunt realizate în limba rusă sau alte limbi străine nominalizăm: I.A. Galagan, S.N. Kasatkin, G.V. Nazarenko, I. Grafskii, V.D. Popkov, A.T. Agapov, S.S. Alecseev, N.V. Vitruk, E.O. Voronkova, D.A. Lipinskii, A. Sarkisova și mulți alții.

În șirul de lucrări, care ne-au inspirat în materie de răspundere juridică a statului este și școala românească de drept. Printre autorii citați numim: D.-T. Apostol, E. Barbu, I. Craiovan, Șt. Daneș, M. Djuvara, O. Drîmbă, I. Dogaru, I. Gliga, I. Humă, Gh. Iuncu, Gh. Mihai, R. Motica, L. Pop, C. Popa, C. Rotaru, I. Santai, Gen. Vrabie și alții.

Nu vom face abstracție de lucrări importante ale autorilor-filosofi preocupați de problematica instituției răspunderii juridice, punând-o la un loc important într-o societate ideală. Astfel, printre acești autori îi regăsim pe filosofi Platon, Aristotel, Tomas Hobbes, John Locke, J.J. Rousseau, F. Hegel, C. Beccaria, Th. More, I. Kant, etc. În continuarea acestei idei, vom menționa că interesul filosofilor pentru drept a fost întotdeauna unul deosebit, și chiar special, dar și în continuă creștere. Acest lucru nu trebuie să ne surprindă, deoarece dacă aruncăm privirea în urmă, foarte limpede ar deveni că mai mult decât juriștii practicieni, anume filosofi, politicienii, moraliștii, teologii sau mai nou economiștii, au creat teorii juridice pe care le-au inclus în sistemele lor de gândire filosofică politică, morală, economică: Platon, Aristotel, Toma de Aquino, Hobbes, Locke, Spinoza, Leibniz, Rousseau, Kant, Hegel, reprezintă exemple concludente în acest sens.

Toți cei care au studiat problematica statului și a dreptului, spre exemplu Platon, Aristotel, Socrate, Cicero, Machiavelli, Thomas Hobbes, John Lock, Charles Louis de Montesquieu, Jean-Jacques Rousseau etc. de multe ori, dacă nu în mod direct, atunci indirect, au atins și problema justiției, a drepturilor și libertăților omului și a răspunderii juridice.

Scopul și obiectivele tezei. Lucrarea își propune ca scop cercetarea complexă și multilaterală a principiului umanismului ca principiu al instituției răspunderii juridice prin prisma apariției, evoluției, conținutului, rolului și locului acestui principiu în sistemul principiilor răspunderii juridice, fapt ce va contribui la argumentarea științifică a acestui deziderat, la aprofundarea cunoștințelor în domeniul răspunderii juridice și la formularea unor recomandări de perfecționare a cadrului instituțional, juridic și normativ, în vederea reliefării mecanismului de realizare a principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice.

Atingerea scopului propus implică realizarea următoarelor obiective:

1. examinarea doctrinei juridice și identificarea opiniilor și teoriilor existente în studiile dedicate principiului umanismului și impactului său asupra instituției răspunderii juridice;
2. analizarea cadrului normativ juridic al principiului umanismului;
3. elucidarea noțiunii de sistem al principiilor răspunderii juridice prin conceptualizarea și clasificarea acestora;
4. cercetarea fundamentelor istorico-evolutive, filozofice și morale ale umanismului ca principiu al instituției răspunderii juridice;
5. identificarea și precizarea definiției, conținutului și trăsăturilor caracteristice ale principiului umanismului;
6. aprecierea corelației dintre principiul umanismului și alte principii ale instituției răspunderii juridice;
7. decelarea fundamentului principiului umanismului în cadrul răspunderii juridice civile;
8. studierea influenței principiului umanismului asupra evoluției răspunderii juridice cotravenționale;
9. identificarea mecanismului de realizare a principiului umanismului în cadrul răspunderii juridice penale;
10. descrierea modalităților de implementare a principiului umanismului în cadrul dreptului și politicii execuțional penale a Republicii Moldova.

Metodologia cercetării științifice. Cercetarea oricărei probleme de drept poate pretinde la stabilirea adevărului doar atunci, când se fundamentează pe o metodologie adevărată. Ținând cont de cele expuse, este important să reținem că complexitatea și multitudinea de aspecte a răspunderii juridice și a impactului principiului umanismului asupra ei, obligă la o abordare mai serioasă a metodologiei de cercetare. Astfel, cercetarea principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice trebuie să pornească de la înțelegerea cadrului doctrinar, științifico-juridic și de asemenea a cadrului normativ, în limitele cărora se va efectua cercetarea. Pentru realizarea cercetării s-a optat pentru metoda bazată pe procedeele de culegere directe și indirecte a datelor, astfel primele ne-au permis culegerea datelor prin implicarea unui contact nemijlocit între cercetător și realitatea juridică normativ investigată, cât și cercetarea nemijlocită a surselor bibliografice, iar în cazul tehnicii indirecte, care este specifică mai mult cunoașterii discursive în științele juridice s-au consultat diferite lucrări științifice în domeniu, monografii, articole de specialitate, teze de doctorat, dar și surse Internet.

Această vastă documentare ce cuprinde lucrări de specialitate din țară și de peste hotare se referă nu doar la situația existentă la etapa actuală de dezvoltare a societății, dar face și o incursiune în evoluția istorică a conceptului.

Analiza concepțiilor doctrinare privind problematica principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice, cercetarea cadrului normativ în evoluția acestui concept, cât și activitatea formală prin intermediul căreia cu ajutorul noțiunilor, metodelor și tehnicilor de abordare s-a realizat specificarea, analiza și interpretarea concepțiilor, demersul de față include o totalitate de activități specifice corelate între ele.

În procesul examinării temei tezei de doctor: „Principiul umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice” autorul a folosit pe larg metoda dialectică de cunoaștere

a fenomenelor și esența realității juridice existente la etapa dată de dezvoltare a Republicii Moldova în special și a celorlalte state în general. Metoda dialectică a stat la baza următoarelor metode: analiza, sinteza, deducția, inducția, comparația, metoda sistematică, analogia istorică, formal – juridică și statistică.

O parte semnificativă a lucrării se bazează pe rezultatele de cercetare și analiză empirică a unei multitudini de surse având în vedere problema răspunderii și responsabilității juridice analizate prin prisma principiilor dreptului. Sursele utilizate în lucrare includ documente legislative (acte normative), publicații științifice, teze de doctorat, investigații jurnalistice.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute rezultă din dezideratul acestui studiu și se concretizează în analiza minuțioasă a conținutului principiului umanismului, inclusiv din perspectiva Teoriei generale a dreptului, în identificarea esenței, locului și rolului acestui principiu în cadrul celorlalte principii ale răspunderii juridice.

Lucrarea *Principiul umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice* reprezintă una dintre primele cercetări ce abordează problema definirii principiului umanismului în cadrul principiilor instituției răspunderii juridice și, în același timp, identifică, determină și explică particularitățile mecanismului de implementare a umanismului în cadrul diferitor forme de manifestare a răspunderii juridice.

Noutatea științifică este dictată în mod special de aspectul practic al problemei vizate și anume poziția CEDO vizavi de modalitățile de aplicare a diferitor forme de răspundere juridică. În cele 16 hotărâri pronunțate în 2017, CEDO a constatat 14 violări ale Convenției Europene a Drepturilor Omului, 8 dintre acestea (60%) se referă la două articole ale CEDO - art. 3 (interzicerea torturii) și art. 5 (dreptul la libertate și siguranță). În temeiul hotărârilor și deciziilor pronunțate din anul 1997 până în 2017, Guvernul Republicii Moldova a fost obligat să plătească peste EUR 16,300,000. (în 2017 - EUR 95,348) Suma oferită de CEDO în cauzele moldovenești în 2017 este mai mare decât întregul buget al instanțelor judecătorești pentru anul curent [6, p. 5-6].

În cele 33 de hotărâri pronunțate în 2018 în privința Republicii Moldova, CEDO a constatat 46 de cazuri de violare a Convenției Europene pentru Drepturile Omului. Mai mult de jumătate se referă la actele de tortură și îngrădirea dreptului la libertate și siguranță. De la aderare și până în 2018, cele mai frecvente tipuri de violări ale Convenției CEDO privind drepturile omului în cauzele moldovenești țin de neexecutarea hotărârilor judecătorești. Altele au vizat maltratarea și anchetarea inadecvată a maltratărilor și deceselor, precum și detenția în condiții proaste. Este vorba și despre casarea nereglementară a hotărârilor judecătorești irevocabile. În baza tuturor hotărârilor și deciziilor pronunțate din 1998 și până la 31 decembrie 2018, Republica Moldova a fost obligată să plătească despăgubiri de peste 16,6 milioane de euro, dintre care peste 223 de mii de euro în 2018 [5, p. 8].

La etapa actuală, lucrarea: „Principiul umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice” reprezintă una dintre primele cercetări ce abordează problemele teoretice și practice privind corelația principiului umanismului și a instituției răspunderii juridice. Prezenta lucrare evidențiază umanismul ca principiu magistral al dreptului, analizează principiul umanismului în cadrul răspunderii juridice, inevitabilă făcând și abordarea principiului vizat în cadrul construcției normative de drept a răspunderii juridice.

Noutatea științifică își găsește reflectare nemijlocită în următoarele aspecte supuse cercetării:

- Definirea principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice;
- Determinarea procedeeleor de integrare a principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice și a corelației lui cu alte principii ale instituției răspunderii juridice;
- Decelarea fundamentului principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice civile
- Studierea impactului principiului umanismului asupra răspunderii juridice contravenționale;
- Cercetarea efectelor mecanismului de realizare a principiului umanismului în cadrul răspunderii juridice penale;
- Stabilirea metodelor de implementare a principiului umanismului în cadrul dreptului și politiciii execuțional penale a Republicii Moldova.

Problema științifică soluționată: se referă la elaborarea cadrului conceptual al principiului umanismului în sistemul principiilor răspunderii juridice, iar acest fapt a impus evidențierea semnelor distinctive, a esenței, a conținutului și a formelor sale de manifestare – aspecte indispensabile pentru asigurarea practică a mecanismului de realizare a acestuia în cadrul instituției răspunderii juridice concrete.

Importanța teoretică a lucrării. Valoarea teoretică a prezentei lucrări este determinată de noutatea științifică, de actualitatea și de concluziile generale formulate. Acestea din urmă, conjugate cu propunerile prezentate în lucrare, sunt capabile să ofere soluții noi pentru modernizarea cadrului juridic în sensul modificării capitolului de studiu al principiului umanismului și al conexiunii acestuia cu alte principii ale instituției răspunderii juridice. Concluziile și recomandările enunțate în teză vor permite dezvoltarea anumitor direcții în știință, în legislație, inclusiv în practică, și ar putea determina chiar revizuirea opiniei tradiționale cu privire la mecanismul de realizare a principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice.

Valoarea aplicativă a tezei. Analizele, concluziile și recomandările prezentei cercetări, în care problemele identificării și definirii atât a principiului umanismului propriu-zis, cât și a mecanismului de realizare a principiului vizat în cadrul instituției răspunderii juridice, poate fi, grație bazei teoretice și practice pe care o propune, un instrument de lucru util, în egală măsură, pentru teoreticieni, dar și pentru practicieni.

Implementarea rezultatelor obținute:

- *în plan doctrinar-teoretic*, acestea vor servi drept material inițial pentru o abordare ulterioară, mai aprofundată, a problemei ce vizează, pe de o parte, importanța principiului umanismului în cadrul răspunderii juridice, iar, pe de altă parte, manifestarea acestuia în diverse ipostaze cu semnificație juridică;
- *în plan științifico-didactic*, rezultatele obținute vor constitui un suport important nu doar în procesul de predare a cursului de Teorie generală a dreptului (la tema „Răspunderea juridică”), dar și în ramurile de drept civil, drept contravențional, drept penal și execuțional-penal etc.;

– *în plan normativ-legislativ*, rezultatele cercetării vor fi uzitate în activitatea de legiferare, în procesul de reformare a legislației ce reglementează atât practica de realizare a drepturilor omului, cât și mecanismele de protecție a acestora.

Implementarea rezultatelor științifice vizează procesul educațional prin rapoarte și comunicări la conferințele științifice. Majoritatea ideilor, concluziilor, propunerilor și recomandărilor cuprinse în lucrare și-au găsit reflectare în publicațiile autorului la tema investigației.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Materialele cercetării au fost aprobate în ședința Departamentului Centrului de Cercetări Juridice al Institutului de Cercetări Juridice și Politice în ziua de 01.03.2018. Rezultatele cercetării problemei principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice au fost cuprinse în publicații diverse din Republica Moldova, fiind expuse și aprobate în cadrul conferințelor științifice, cu participare internațională, cele mai importante fiind următoarele:

1. The principle of humanity and its theoretical aspects seen through the prism of the new legal reality. In International Scientific Conference: „European Union’ s history, culture, citizenship”, Pitești. România, 5-th Edition, 2012.

2. Umanismul răspunderii juridice – conceptualizare și analiză. În: Materialele conferinței științifice internaționale: „Știința juridică universitară în contextul promovării valorilor europene”, ULIM 2012.

3. Historical references of ideas (principles) of humanism. In International Scientific Conference: „European Union’ s history, culture, citizenship”, Pitești. România. 6-th Edition, 2013.

4. Corelația principiului umanismului cu cel al echității și justiției în cadrul răspunderii juridice” Conferința științifică teoretico-practică internațională: „Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică” ULIM. 18 octombrie 2013.

5. Analiza semnificațiilor teoriei umaniste în clarificarea conceptelor de om, natură, esență și condiție umană. În Conferința internațional științifico-practică: „Jurisprudența – component fundamental a proceselor integraționale și a comportamentului legal contemporan”, Chișinău. Republica Moldova. 2017.

6. Corelația dintre principiul umanismului juridic și principiul echității și justiției în cadrul răspunderii juridice. În: Conferința științifico-practică internațională „Redimensionarea valorilor democratice în condițiile societății informaționale”. Chișinău. Republica Moldova. 2017.

Volumul și structura tezei. Teza este structurată reieșind din scopul și obiectivele cercetării științifice, fiind alcătuită din adnotare, lista abrevierilor, introducere, trei capitole, structurate în paragrafe, concluzii generale și recomandări, bibliografie, declarația de asumare a răspunderii și CV-ul autorului. Teza are un volum total de 150 de pagini de text de bază, bibliografie alcătuită din 264 de titluri.

Cuvinte cheie: principiile dreptului, principiile răspunderii juridice, principiul umanismului, răspundere juridică, umanism, constrângere de stat, sancțiune juridică, pedeapsă, executarea pedepsei, drepturile omului.

CONȚINUTUL TEZEI

Partea introductivă a studiului doctoral constituie argumentarea științifică a temei propuse pentru cercetare. Introducerea cuprinde următoarele compartimente: actualitatea și importanța temei investigate, scopul și obiectivele propuse spre realizare, noutatea științifică a rezultatelor obținute, problema științifică soluționată, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, implementarea rezultatelor cercetării, aprobarea rezultatelor cercetării.

Prin conținutul său, cele trei capitole reflectă atât cercetările în domeniu la etapa actuală de dezvoltare, prezentarea analizei practice realizate, cât și opinia personală a autorului. Concluziile ce-au reieșit în urma cercetărilor efectuate sunt prezentate pe larg în conținutul tezei, dar și în partea finală a acesteia.

Sumarul compartimentelor tezei. Teza de doctor intitulată: „*Principiul umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice*” reprezintă o analiză a unui subiect deosebit de important din sfera juridică. Lucrarea este structurată în trei capitole, divizate în subcapitole, fiecare din acestea reprezentând o cercetare a formelor de realizare a principiului umanismului în cadrul răspunderii juridice, prin prisma multitudinii de concepte cu care interferează și din perspectiva contemporaneității și a încercărilor la care acesta este supus în contextul actual. Astfel, lucrarea debutează cu o introducere, care cuprinde prezentarea generală a problemei cercetate, importanța teoretică a tezei, scopul, obiectivele, rezultatele cercetării, noutatea științifică, precum și, valoarea aplicativă și aprobarea rezultatelor tezei. Teza de doctorat, cuprinde, de asemenea, lista bibliografiei utilizate, adnotarea și lista abrevierilor utilizate în teză.

În Capitolul 1 „**Abordări științifice a principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice**”, în subcapitolul 1.1. „**Conceptul umanismului în doctrina juridică**”, autorul s-a axat pe studiul doctrinei naționale și internaționale în vederea identificării autorilor care au cercetat, chiar și tangențial, instituția răspunderii juridice la general și a principiului umanismului și a efectelor sale asupra instituției răspunderii juridice în special. De-a lungul evoluției diferitor doctrine juridice s-a atestat o grandioasă experiență în domeniul cercetării parcursului evolutiv al statului și al dreptului, dar și a răspunderii juridice, ca instituție de bază în cadrul procesului de constituire a unui stat de drept. Instituția dată a devenit parte componentă și indispensabilă a întregii activități umane, anume din acest considerent am considerat vital de-a investiga corelația dintre principiul umanismului și instituția juridică. Autorul se axează pe studiul doctrinei naționale și internaționale în vederea identificării autorilor care au cercetat, analizat și studiat, chiar și tangențial, instituția principiului umanismului, răspunderii juridice și a legăturii inerente dintre ele, deoarece anume coeziunea instituțiilor vizate reprezintă obiectul de cercetare doctorală.

În scopul elucidării complexe a temei tezei de doctorat, s-a efectuat o retrospectivă a manifestărilor doctrinare din domeniu, incluzând atât studiile efectuate de autorii autohtoni, dar și de cei străini, studii care au influențat și inspirat autorul în procesul demarat, oferindu-i posibilitatea de a-și forma o concepție proprie, clară, și bine argumentată asupra subiectului ales spre cercetare.

Astfel, înainte de a purcede la cercetarea nemijlocită a principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice, a evoluției istorice în contextul doctrinelor de

drept, dar și a legislației contemporane, în baza acestor rațiuni, au fost invocate noțiunile teoretice de bază, adiacente acestui fenomen juridic, fără de care este imposibilă înțelegerea esenței fenomenului studiat. Ne referim, în principal la noțiunile și interconexiunea dintre om și drept, lege, conștiință socială, conștiință juridică, responsabilitate, obligație, stat, răspundere, etc. Aspectele istorice, teoretice și practice ale principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice n-au constituit în dreptul intern încă obiectul cercetării științifice complexe, reflectat în literatura de specialitate a Republicii Moldova. Totuși nu negăm existența cercetărilor, care tratează și pun în discuție, problemele abordate de noi, însă o fac într-o manieră dispersată, fără a urmări scopul evidențierii tuturor subtilităților subiectului vizat: geneza, esența, formele de manifestare și mai presus de toate măsurile de implementare și promovare a instituției principiului umanismului în cadrul răspunderii juridice. Cunoașterea problemei umanismului răspunderii juridice este strâns legată de clarificarea prescripțiilor inițiale privind umanismul dreptului și manifestarea acestuia în societate și stat. Esența acestei abordări se explică prin faptul că principiul umanismului în cadrul răspunderii juridice nu există izolat, ci se bazează pe umanitatea dreptului ca atare și corelația acestuia în raportul de parte a întregului. Până în anii '90 ai secolului XX reperele existente cu privire la principiul umanismului în literatura de specialitate erau orientate doar într-o singură direcție, care aveau drept scop de-a se completa reciproc.

Autorul S.S. Alexeev abordând problema principiului umanismului în cadrul răspunderii juridice, consideră dificil de-a fi de acord cu poziția autorilor ce nu atribuie principiului menționat puterea de-a influența răspunderea juridică [25, p.439].

Argumentele invocate de S.S. Alexeev sunt susținute și de autorul V.D. Popkov, acesta consideră că principiul umanismului deține în cadrul răspunderii juridice rolul primordial, și că anume de la el se pornesc toate celelalte principii ale instituției vizate, autorul mai menționând că dreptatea este de partea celor ce consideră principiul umanismului unul dintre principalele principii din cadrul răspunderii juridice [27, p. 363].

Punctăm și poziția autorului I. Humă [8, p. 59], care menționează că principiul umanismului răspunderii juridice este o formă de realizare a umanismului dreptului ce contribuie la dezvoltarea relațiilor sociale, și prin urmare, reprezintă și protejează interesele publice. Principiul umanismului este indiscutabil, un principiu universal. El rămâne, însă, fără obiect dacă nu este raportat la o relație umană bazată pe autoritate.

În 1.2. **„Reglementarea normativ-juridică a principiului umanismului”**. Analiza cadrului normativ juridic al principiului umanismului scoate în evidență imixtiunea acestuia în cadrul procesului de apariție, evoluție și dezvoltare a statului și dreptului. Se efectuează o analiză comparativă a modalităților de definire și percepere a umanismului, inclusiv a umanismului juridic prin intermediul actelor normative naționale și internaționale.

Conștientizăm valoarea pe care a dobândit-o umanismul la etapa actuală de dezvoltare a societății noastre, cunoaștem impactul prevederilor umaniste asupra dezvoltării și evoluției dreptului ca unic instrument de reglementare a relațiilor interumane, percepem acut lipsa sau insuficiența principiului umanismului în cadrul prevederilor legale, și ne este imposibil de imaginat evoluția instituției răspunderii

juridice fără o imixtiune clară a umanismului în cadrul procesului ei de configurare. Important considerăm faptul că astăzi principiul umanismului are un impact determinant asupra aplicării legislației în majoritatea statelor din lume, în plus, luând fiecare sistem de drept în particular, se constată că practic toate instituțiile dreptului se bazează pe acest principiu.

Înainte de a purcede la cercetarea nemijlocită a principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice, a evoluției lui istorice în contextul doctrinelor de drept, dar și a legislației contemporane, în baza acestor rațiuni, autorul invocă noțiunile teoretice de bază, adiacente acestui fenomen juridic, fără de care este imposibilă înțelegerea esenței fenomenului studiat. Ne referim, în principal la noțiunile și interconexiunea dintre om și drept, lege, conștiință socială, conștiință juridică, responsabilitate, obligație, stat, răspundere, etc. Aspectele istorice, teoretice, practice și normative ale principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice n-au constituit în dreptul intern încă obiectul cercetării științifice complexe, reflectat în literatura de specialitate a Republicii Moldova. Totuși nu negăm existența cercetărilor, care tratează și pun în discuție, problemele abordate, însă o fac într-o manieră dispersată, fără a urmări scopul evidențierii tuturor subtilităților subiectului vizat: geneza, esența, formele de manifestare, cadru normativ și mai presus de toate particularitățile și mecanismul de realizare a principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice.

Capitolul 2 „**Conceptul umanismului ca principiu al instituției răspunderii juridice**”, studiază premisele apariției principiului umanismului, cauzele determinante, precum și evoluția acestuia de-a lungul istoriei progresului uman. Se efectuează o analiză comparativă a modalităților de definire și percepere a umanismului, inclusiv a umanismului juridic. Evidențiem că trăsătura comună a tuturor formelor de umanism este accentul pus pe importanța omului ca entitate, ca valoare supremă, ca generator de drepturi și obligații. Cercetarea fenomenului umanismului juridic este însă, îngreuiată de complexitatea și caracterul plurisemantic al termenului de umanism.

Viziunea în planul finalității demersului științific este un demers în cursul genezei, evoluției și dezvoltării fenomenului umanismului juridic și a impactului său asupra instituției răspunderii juridice. Se evidențiază caracteristica morală, politică, culturală, ideologică și psihologică a acestui fenomen. Un accent distinct se punctează pe morală, etică, conștiința juridică și cultura juridică ca promotori direcți ai umanismului. Fenomenul umanismului juridic este unul complex, înțelegerea căruia necesită muncă asiduă. Oricine cu rațiune și gândire logică, analizând instituția menționată ajunge la concluzia, că ceea ce pare inițial simplu și clar ascunde înțelepciunea milenară a omenirii, înțelepciune ce nu poate fi modificată prin intermediul ideologiei, scepticismului juridic, demagogiei juridice, formelor deviate ale conștiinței juridice, deoarece, omul ca sursă universală a instituției dreptului nu poate fi rezumată la caracteristica unui singur individ, sau a unui singur grup de indivizi, ci reprezintă un tot întreg, o entitate comună și individuală în același timp, care își are propriul scop, propria menire și anume acela de-a dăinui, de-a progresa, de-a supraviețui.

2.1 „Sistemul principiilor răspunderii juridice” demarează cu relevarea unor aspecte teoretice vizavi de delimitarea principiilor generale ale răspunderii juridice,

fapt pe care îl considerăm indispensabil în contextul în care studiem complexitatea răspunderii juridice, analizată mai mult ca o instituție interramurală. Majoritatea autorilor caracterizează principiile răspunderii juridice drept niște idei fundamentale ce reflectă specificul instituției răspunderii juridice, însă fiecare din ei își stabilesc propriile principii ale răspunderii juridice, evident că diferența nu este categorică ci parțială, unele principii fiind regăsite în absolut orice listă formulată de orice autor de specialitate.

Autorul C. Popa definește principiile răspunderii juridice drept acele idei călăuzitoare care sunt reglementate de normele de drept și care prevăd condițiile, modalitățile în care sunt antrenate formele răspunderii juridice [20, p.276-279] și aici avem unele rezerve, deoarece principiile ca idei călăuzitoare își găsesc reflectare în normele de drept, care reglementează instituția răspunderii juridice.

Autorul D. Baltag formulează definiția principiilor răspunderii juridice astfel: principiile răspunderii juridice sunt idei fundamentale, care într-un mod specific reflectă principiile generale ale dreptului (libertatea, echitatea, justiția, umanismul, democratismul), dar în același timp au un specific propriu, or, nu toate normele ce alcătuiesc dreptul pozitiv au incidențe în domeniul răspunderii juridice, ci numai acelea ce reglementează cazurile, condițiile și modalitățile în care intervine una sau alta dintre formele răspunderii juridice [1, p.56].

Suntem de acord cu C. Popa, care subliniază că principiile răspunderii juridice au legătură cu principiile generale ale dreptului și cu principiile unor ramuri de drept și se deosebesc de acestea, având o serie de particularități proprii formelor speciale de răspundere juridică. Ele nu au întotdeauna un conținut exclusiv juridic, conținând și aspecte politice, morale [20, p.276].

Autoarea L. Barac menționează în acest sens că principiile răspunderii juridice reflectă într-un mod specific principiile generale ale dreptului. Specificul lor rezidă în natura normelor juridice ce compun instituția răspunderii juridice [2, p.172].

În opinia autoarea E. Botnaru, principiile răspunderii juridice sunt *principii procesuale* care ghidează activitatea organelor de stat competente de a aplica constrângerea publică față de autorul faptei ilicite în cadrul raportului de răspundere juridică [3, p.97]. Într-adevăr, principiile răspunderii juridice acționează la toate etapele ei, precum și la etapa procesuală, dar aceasta după părerea noastră, nu ne permite să le numim principii procesuale.

Autorul C. Voicu opinează, că principiile generale ale răspunderii juridice sunt niște idei fundamentale ale dreptului, fiind caracteristice instituției răspunderii juridice [24, p. 254].

Tocmai aceste argumente stau la baza recunoașterii necesității prezentării unei analize teoretice ale delimitării sau clasificării principiilor răspunderii juridice.

În 2.2 „**Fundamente istoric-evolutive, filozofice și morale ale principiului umanismului**”, autorul investighează geneza, evoluția și dezvoltarea fenomenului umanismului juridic din perspectiva fundamentelor istorico-evolutive, filosofice și morale. Se evidențiază caracteristica morală, politică, culturală, ideologică și psihologică a acestui fenomen. Un accent aparte se pune pe morală, etică, conștiința juridică și cultura juridică ca promotori direcți ai umanismului. Fenomenul umanismului juridic este unul complex, înțelegerea căruia necesită muncă asiduă.

Oricine cu rațiune și gândire logică, analizând instituția menționată ajunge la concluzia, că ceea ce pare inițial simplu și clar ascunde înțelepciunea milenară a omenirii, înțelepciune ce nu poate fi modificată prin intermediul ideologiei, scepticismului juridic, demagogiei juridice, formelor deviate ale conștiinței juridice, deoarece, omul ca sursă universală a instituției dreptului nu poate fi rezumată la caracteristica unui singur individ, sau a unui singur grup de indivizi, ci reprezintă un tot întreg, o entitate comună și individuală în același timp, care își are propriul scop, propria menire și anume acela de-a dăinui, de-a progresa, de-a supraviețui. Esența umanismul ca concept, ca principiu de drept, ca parte componentă a răspunderii juridice reiese din faptul că aceste a fost un însoțitor constant al dreptului.

Autorul B. Pascal, citat de M. Rollo [21, p.123], considera că „*Omul nu este decât o trestie, cea mai fragilă din natură: dar este o trestie gânditoare...*”. Filosoful M. Heidegger, citat de autorul V. Rotilă [22, p.76], definea omul ca pe un „*animal rațional*” – *raționalitatea fiind o trăsătură a tuturor activităților umane*, definiție ce-și păstrează valențele sale explicative; totuși omul – susținea Heidegger – este mai mult decât un animal rațional, el este singurul care beneficiază de perfecționarea Ființei [7, p.78];

– *ființă capabilă să creeze semne* (homo symbolicus), să confere valoare tuturor lucrurilor (homo significans), să le fie măsură (homo aestimans) [9, p. 42]; filosoful grec Protagoras menționa că: „...*omul este măsura tuturor lucrurilor*”, iar autorul G. Vico reitiera că omul este singura ființă care creează și realizează fapte istorice pe care apoi le interpretează”. Er. Cassirer definește omul din perspectiva filosofiei culturii: „(...) *trăsătura sa distinctivă nu este esența sa metafizică, ci opera sa (...) opera, sistemul activităților sale sunt cele care definesc și determină cercul umanității; limbajul, mitul, religia, arta, știința, istoria sunt elemente constitutive, diversele sectoare ale acestui cerc*”[4, p. 99];

– *ființă a cetății* (Aristotel – zoon politikon), a unui polis înzestrat cu legi[9, p. 43];

– *ființă creatoare de unelte* (homo faber) [9, p. 43];

– *ființă care-și asigură viața, cele necesare existenței prin intermediul gândirii și acțiunii umane* (homo oeconomicus) [9, p. 43];

– *ființă care-și transpune existența în joc și imaginație* (homo ludens) [9, p. 44];

– *ființă dotată cu voință*; încercând să răspundă la întrebarea „*Ce este omul?*”, Autorul Schopenhauer sublinia că ființa umană implică „*Voința care aspiră să trăiască într-o ființă nouă și deosebită*” [23, p. 44] iar filosoful M. Scheler, citat de I. Humă, în același sens, definea omul drept „*animalul care poate să zică nu*” [9, p.44];

– *ființă bio-psiho-social-istorică* – o unitate de determinatii biologice, psihice, sociale ca suport al activităților libere și demiurgice caracteristice individului; omul este reprezentantul nedefinitului, toate răspunsurile aflându-se în libertatea lui; el poate fi definit ca ființă situată la confluența tuturor posibilităților naturale (fizice și biotice), sociale, acționare și conceptuale [19, p.248].

– *ființă religioasă* [9, p. 44] – omul are nevoie profundă de semnificație și scop spiritual, iar aceste emoții nu pot fi provocate (satisfăcute) decât prin experiență religioasă.

– *ființă duală* [9, p. 44] – naturală și culturală; omul este cultural în natură și natural în cultură, ambiguitate care a devenit o trăsătură constructivă în definirea omului – omul este o ființă care se slujește de tertipuri, în același sens, V. Hugo remarcă: „*Omul nu este un cerc cu un singur centru; el este o elipsă cu două focare. Faptele sunt un focar, ideile reprezintă celălalt focar* [29]”.

Considerăm corectă și susținem opinia lansată de autorul I. Humă, care menționează că natura, esența umană și condiția umană evidențiază faptul că omul se află la confluența dintre natural și social, mai precis, ne sugerează faptul că originea și caracteristicile omului alcătuiesc premisele formării sale, aspectele sociale ale existenței omului constituie cauze directe ale manifestării sale ca ființă umană. Astfel, autorul menționat definește natura umană *ca fiind ansamblul determinărilor biotice, psihice, sociale și culturale caracteristice ființei umane* [9, p. 32].

În 2.3. „**Esența, conținutul și trăsăturile caracteristice ale principiului umanismului**”, analiza aspectelor teoretice ce țin de originea și esența principiului umanismului juridic este efectuată prin prisma cercetărilor din domeniu, atât a autorilor autohtoni, cât și a celor străini, evidențiindu-se subtilităților fenomenului supus cercetării. Evoluția sa este continuă, o dată apărut, se dezvoltă și influențează direct răspunderea juridică și a formelor sale de manifestare. Umanismul implică un devotament pentru căutarea adevărului și moralității prin mijloace umane, în sprijinul intereselor umane. Umanismul poate fi definit ca fiind o poziție filozofică care pune omul și valorile umane mai presus de orice, orientându-se în special asupra omului ca individ.

Umanismul ca principiu al dreptului abordează o problemă pe cât de simplă, pe atât de complicată de a fi realizată la justa sa valoare în viața de toate zilele: nu omul există pentru drept, ci dreptul există pentru om. Ca urmare, sistemul de drept în ansamblu, ramurile și instituțiile juridice, fiecă normă în parte urmează să fie pătrunse de grija față de om, de interesele și drepturile sale [18, p. 45].

Esența *principiului umanismului* rezidă în aceea că statul asigură drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, protejează demnitatea persoanei, garantează libertatea și inviolabilitatea acesteia.

Capitolul se finalizează cu 2.4. „**Corelația principiului umanismului cu principiile instituției răspunderii juridice**” în care autorul efectuează o analiză a corelației principiului umanismului cu celelalte principii ale răspunderii juridice, raționamentul fiind dictat de o mai bună înțelegere a principiilor ce definesc instituția răspunderii juridice, și influența principiului umanismului asupra formelor de manifestare a instituției răspunderii juridice. Principiile răspunderii juridice sunt idei generale, postulate călăuzitoare, care determină natura răspunderii juridice, esența, conținutul și menirea ei, mecanismul de acțiune. Autorii I. Samoșenco și M. Farușin au subliniat în mod întemeiat, că „clarificarea acestor principii este importantă pentru înțelegerea esenței răspunderii juridice, deoarece luate împreună ele reprezintă o caracteristică generalizatoare a ei” [28, p.70].

Potrivit autorului B.Bazîlev, principiile răspunderii juridice sunt „*legitățile interne de existență ale acestei instituții juridice, care exprimă natura și destinația ei. Încălcarea acestor linii directoare, abaterea de la ele deformează, în mod inevitabil,*

instituția răspunderii juridice, estompează granițele, conducând la un amestec artificial cu alte instituții juridice, care își au propriile legități de existență” [26, p.30].

Principiile răspunderii juridice necesită o investigație largă și profundă. În literatura științifică și didactică acestei probleme i se atribuie o atenție insuficientă în ciuda importanței ei excepționale datorită caracterului lor normativ și locului determinant în procesul de elaborare și de aplicare a legilor [10, p.378-381].

Corelația principiului umanismului cu principiile răspunderii juridice scoate în evidență că principiile generale ale răspunderii juridice, cum sunt: legitimitatea (justețea) răspunderii juridice, echitatea (dreptatea) răspunderii juridice, umanismul răspunderii juridice și proporționalitatea în răspunderea juridică, într-o măsură egală determină conținutul și acțiunea răspunderii juridice.

Principiile răspunderii juridice, pe lângă legătura lor cu societatea, mai presupun și o legătură internă cu toate componentele acestei instituții, o strânsă interferență cu părțile sale componente. Aceste idei diriguitoare vin să confere certitudine normelor juridice care compun instituția răspunderii, să ofere garanțiile necesare indivizilor contra impredictibilității normelor coercitive.

Capitolul 3 **„Particularitățile și mecanismul de realizare a principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice civile, contravenționale, penale și politicii execuțional penale a Republicii Moldova”**, reprezintă maniera cea mai elocventă de manifestare a principiului umanismului în cadrul instituției juridice, considerăm că anume acest compartiment poate fi prezentat ca apogeul cercetării doctorale, deoarece prin intermediul argumentărilor teoretice și probatoriului normativ, se evidențiază particularitățile principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice.

Răspunderea contravențională ca modalitate a răspunderii juridice, a reprezentat, de-a lungul timpului, o problemă complexă care continuă să genereze controverse în doctrina juridică. Materia contravențiilor se bucură de o vechime remarcabilă, natura juridică a regimului contravențional fiind supusă însă, de-a lungul timpului, unor numeroase schimbări. Scopul autorului este de a demonstra că răspunderea contravențională este întrepătrunsă de prevederile principiului umanismului fapt ce presupune că întreaga reglementare în materia contravențională trebuie și exprimă interesele fundamentale ale omului.

Tot în acest capitol a fost studiat care sunt efectele implementării principiului umanismului în cadrul răspunderii juridice penale, argumentând prin faptul că principiul umanismului este expres prevăzut ca principiu fundamental al dreptului penal și deci și a răspunderii juridico-penale, acest fapt se datorează faptului că anume instituția răspunderii juridico-penale se confruntă cel mai des și într-un mod vădit de încălcarea principiului umanismului, dar tot instituția răspunderii juridico-penale trebuie să manifeste un umanism desăvârșit în momentul aplicării măsurilor de constrângere. În prezent, respectul pentru drepturile omului reprezintă nu doar o realitate filosofică, politică sau sociologică, specifică epocii anterioare, dar în special o realitate juridică exprimată prin norme de drept internațional. Acestea impun un anumit tip de comportament, instituind un veritabil sistem de garanții procedurale în materie penală, menite să excludă la maximum ilegalitatea.

În scopul elucidării complexe a temei abordate s-a efectuat o cercetare a metodelor de implementare a principiului umanismului în cadrul politicii execuționale a Republicii Moldova. Legislația execuțional-penală reglementează modul și condițiile executării pedepsei, determină mijloacele de corijare a condamnaților, stabilește modul de executare a măsurilor de siguranță și preventive, având drept scop protecția drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanei, precum și acordarea de ajutor condamnaților la adaptarea lor socială. Astfel, autorul determină că principiului umanismului în cadrul politicii execuțional – penale din Republica Moldova, se identifică cu ce-i doi piloni de bază ce caracterizează procesul de executare a pedepsei și anume instituția individualizării pedepsei și instituția individualizării executării pedepsei.

Prin conținutul său, cele trei capitole reflectă atât cercetările în domeniu la etapa actuală de dezvoltare, prezentarea analizei practice realizate, cât și opinia personală a autorului. Concluziile ce-au reieșit în urma cercetărilor efectuate sunt prezentate pe larg în conținutul tezei, dar și în partea finală a acesteia.

În finalul tezei autorul își prezintă concluziile și recomandările evidențiate în cadrul studiului realizat. Teza se finalizează cu lista surselor bibliografice utilizate la realizarea cercetării.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Scopul principal al prezentei lucrări a constat în cercetarea complexă și multilaterală a umanismului ca principiu al instituției răspunderii juridice prin prisma apariției, evoluției, conținutului, rolului și locului acestuia în sistemul principiilor răspunderii juridice, fapt ce a contribuit la argumentarea științifică a prezentului deziderat, la aprofundarea cunoștințelor în domeniul răspunderii juridice și la formularea unor recomandări de perfecționare a cadrului instituțional, juridic și normativ, în vederea reliefării mecanismului de realizare a principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice.

Amplul proces de cercetare pe care l-am desfășurat, ne îndreptățește să formulăm următoarele concluzii:

1. Rezultatul sintetizării materialelor științifice doctrinare și empirice dedicate principiului umanismului în cadrul răspunderii juridice demonstrează că acestea nu au constituit deocamdată obiectul cercetărilor științifice complexe și care să fie reflectate în literatura de specialitate a Republicii Moldova. Totuși, constatăm că există cercetători care tratează problema, dar o fac într-o manieră dispersată, fără a urmări evidențierea tuturor subtilităților principiului umanismului răspunderii juridice, a structurii și funcției acestuia și fără a face o analiză complexă a fenomenului. Accentul, în cazul cercetărilor avute în vedere, a fost plasat pe studiul principiul umanismului în cadrul formelor de manifestare a răspunderii juridice, dar nu pe problema definirii principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice și a explicării particularităților mecanismului de realizare a principiului umanismului în cadrul diferitor forme de manifestare a răspunderii juridice.

2. Prevederi ale umanismului, ca principiu general al dreptului și ca principiu special al răspunderii juridice, sunt conținute în actele normative naționale și internaționale, de unde și contatarea că întreaga legislație națională și internațională recunoaște omul ca valoare supremă în cadrul societății contemporane și garantează respectarea drepturilor și libertăților acestuia de către toți subiecții de drept.

Generalizând materia în domeniu, am ajuns la a formula o definiție proprie a principiului umanismului, care, în opinia noastră, *reprezintă recunoașterea și consolidarea juridică a personalității umane, ca valoare supremă în stat, prin proclamarea, garantarea și implementarea drepturilor și libertăților fundamentale întru crearea condițiilor decente de dezvoltare și de evoluare a individului* [14, p. 387-388]

3. Sistemul principiilor răspunderii juridice constituie ansamblul propozițiilor directe, cărora le sunt subordonate atât structura, cât și dezvoltarea sistemului. Pornind de la ideea de sistem, am reușit să constatăm că principiile:

- au un caracter normativ pentru sistem;
- sunt principii de structură;
- sunt principii de dezvoltare.

Prin caracterul normativ, principiile, în raport cu realitatea, reglementează orice situație reală. În calitatea lor de principii de structură, acestea tind să facă din ordinea de drept un sistem coerent în care să prevaleze spiritul dreptului asupra literei lui. Prin cea de a treia calificare și datorită funcțiilor lor, principiile sunt vectorii dezvoltării

sistemului în măsura în care prin propria progresie, impulsionează și progresul sistemului principiilor răspunderii juridice.

Pentru o mai bună sistematizare a principiilor răspunderii juridice, susținem și dezvoltăm ideea clasificării principiilor răspunderii juridice în:

- principii generale ale răspunderii juridice, care își au originea direct din principiile generale ale dreptului;
- principiile speciale ale răspunderii juridice, ca principii intraramurale, care decurg din caracterul normativ al răspunderii juridice;
- alte principii ale răspunderii juridice, specifice doar unei singure forme de răspundere juridică.

4. În ceea ce privește fundamentele istorico-evolutive, filozofice și morale ale principiului umanismului ca principiu al instituției răspunderii juridice, conchidem că acestea sunt determinate de varietatea de conținut, de caracteristici, de obiectivele specifice și de funcțiile inerente. Din punct de vedere istorico-evolutiv, filozofic și moral, instituția umanității este esențială în cadrul umanismului ca principiu de drept. Pentru exemplificare, menționăm că una dintre formele de realizare a conceptului umanismului răspunderii juridice este natura umană a sancțiunilor legale, ceea ce presupune o interconectivitate între cerințele impuse (obligatorii) și atitudinea respectuoasă față de om. Principiul umanismului este angajat în consolidarea, protejarea socială și garantarea juridică a drepturilor și libertăților individului. Din cele menționate, constatăm că tocmai omenia (umanitatea) este principala caracteristică a umanismului. Omenia, ca instituție aparte, deși se cuprinde în multe forme de manifestare a răspunderii juridice, nu epuizează, totuși, toate proprietățile tipice și caracteristice ale principiului umanismului în cadrul răspunderii juridice. Este important nu numai să se ia în considerație structura și conținutul principiului umanismului în cadrul răspunderii juridice, dar și să se țină cont de situația economică a statului, de regimul politic, formele (chiar și cele deformante) ale conștiinței juridice a indivizilor din cadrul societății date [11, p. 14-18].

5. Esența *principiului umanismului* rezidă în aceea că statul asigură drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, protejează demnitatea persoanei, garantează libertatea și inviolabilitatea acesteia [16, p. 264].

Principiul umanismului, are o serie de trăsături specifice, dintre cele mai importante menționăm:

- Principiul umanismului are forța și semnificația unei norme superioare, generale;
- Principiul umanismului se află la baza oricărui sistem de drept;
- Principiul umanismului se poate înfățișa fie sub forma unei axiome, fie sub forma unei deducții, fie sub forma unei generalizări de fapte experimentale;
- Principiul umanismului se caracterizează printr-o pronunțată afinitate logică cu celelalte principii fundamentale ale dreptului;
- Principiul umanismului stă la baza principiilor de ramură;
- Principiul umanismului reflectă necesitățile societății, iar subiecții vizați, au doar rolul de a constata existența acestuia;
- Principiul umanismului reprezintă un factor de stabilitate, adaptare și integrare în ordinea juridică, iar din punctul de vedere al tehnicii juridice el completează

lacunele, corijează excesele și anomaliiile în procesul de integrare și aplicare a dreptului.

6. Analizând corelația principiului umanismului cu alte principii ale instituției răspunderii juridice, ajungem să concluzionăm că principiile libertății, al democratismului, al legalității, echității, justiției și umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice reprezintă pilonii fundamentali de configurare a instituției ca atare. Corelația dintre principiile nominalizate nu doar pune bazele unui criteriu de definire a răspunderii juridice, dar și creează metodologia de realizare a acesteia. Așadar, umanismul nu poate să existe fără legalitate, proporționalitate, celeritate, echitate, justiție sau libertate, dar nici fără răspundere. La rândul lor, nici cele din urmă nu pot să se realizeze în plenitudinea lor decât în condițiile existenței umanismului de drept și transformării lui în principiu de drept universal cu ajutorul conștiinței juridice a societății în general, dar și a fiecărui membru în parte ce pretinde a fi tratat corespunzător principiului vizat [12, p. 36-40].

7. Conținutul și rolul principiului umanismului în cadrul răspunderii juridice civile, se reflectă în conștientizarea faptului că, nicio acțiune ilicită nu va rămâne nesancționată, contribuind, în acest mod, la ocrotirea drepturilor subiective și intereselor legitime ale tuturor persoanelor fizice și juridice. În cadrul procesului de identificare a fundamentului principiului umanist în cadrul răspunderii juridice civile, am ajuns la concluzia că aceasta reiese din următoarele caracteristici ale răspunderii juridice civile [13, p. 36-40]:

- răspunderea civilă intervine, în principiu, numai atunci când cel prejudiciat își manifestă interesul, apelând la forța de constrângere a statului, iar părțile sunt pe poziție de egalitate.

- răspunderea civilă recunoaște subrogația bunului.

- răspunderea civilă are ca finalitate satisfacerea intereselor celui prejudiciat prin fapta ilicită, ea devenind operantă numai dacă, printr-o asemenea faptă, s-a cauzat un prejudiciu material victimei;

- sancțiunea civilă aplicată autorului faptei ilicite constă în obligația reparării prejudiciului cauzat și are ca scop satisfacerea intereselor personale ale victimei, înfățișându-se și ca un factor de prevenție spre a evita săvârșirea pe viitor a unor fapte păgubitoare.

- răspunderea civilă, în special cea delictuală, intervine, de regulă, numai când fapta ilicită constituie atât o încălcare a dreptului obiectiv, cât și a unor drepturi subiective ale victimei prejudiciate; gradul de vinovăție al făptuitorului nu are, în principiu,

- un rol în stabilirea răspunderii civile, deoarece măsura răspunderii civile este dată de cuantumul prejudiciului suferit de păgubit și nu de condițiile personale ale făptuitorului.

- răspunderea civilă are caracter patrimonial, deoarece sancțiunea juridică aplicată autorului faptei ilicite are efect asupra patrimoniului acestuia, și nu asupra sa personal direct, asigurând înlăturarea consecințelor păgubitoare suferite de victimă;

- răspunderea civilă mai constituie un mijloc de a induce în conștiința oamenilor a necesității de a acționa cu o grijă sporită, mereu trează, de a nu prejudicia pe alții, de

a respecta drepturile și interesele celorlalți, deci, de a respecta legea, condiție absolut necesară în orice stat de drept.

8. Influența principiului umanismului asupra răspunderii contravenționale reiese din multitudinea și complexitatea formelor sale de realizare, fapt ce presupune că întreaga reglementare în materia contravențională trebuie să exprime interesele fundamentale ale omului. Acest principiu acționează într-un dublu sens:

- asigură protecția persoanei parte vătămată, drepturile și interesele căreia sunt lezate prin contravenție;
- constrângerea contravențională poartă un caracter uman, respectându-se dreptul persoanei trase la răspundere contravențională la asistență juridică, asistență medicală, demnitatea acesteia etc.

9. Studiul mecanismului de realizare a principiului umanismului în cadrul răspunderii juridice penale, a relevat faptul că întreaga reglementare juridică are menirea să apere, în mod prioritar, persoana ca valoare supremă a societății, drepturile și libertățile acesteia. Răspunderea penală nu urmărește scopul de a cauza suferințe fizice sau de a leza demnitatea omului. Nimeni nu poate fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante. Considerăm că tocmai răspunderea penală denotă cel mai elocvent impactul efectelor produse de mecanismul de realizare a principiului umanismului [15, p. 50].

10. Analizând cadrul legislativ-normativ și practicile înregistrate de sistemul penitenciar autohton și experiențele existente la nivel european, am putut observa că sistemul penitenciar și societatea din Republica Moldova a elaborat mai multe inițiative menite să implementeze principiul umanismului în cadrul politicii execuțional penale, prin identificarea mecanismului individualizării executării pedepsei pentru persoanele condamnate și exprimă un interes sporit pentru introducerea unui sistem bazat pe individualizarea pedepsei.

Generalizând materia în domeniu, propunem propria definiție a principiului umanismului în cadrul răspunderii juridice, considerat a fi *o formă de realizare a umanismului dreptului, ce contribuie la dezvoltarea relațiilor sociale-juridice și drept consecință, reprezintă și protejează interesele publice, manifestându-se doar în acele relații ce sunt reglementate de normele instituției dreptului. Fiind reglator al acțiunilor subiecților de drept, acesta fără a suprima individualitatea persoanei, o ajută în alegerea și acceptarea unei soluții independente dintre toate standardele de comportament general acceptate*

În baza demonstrațiilor și argumentelor prezentate în teză, unele **recomandări** se impun. Așadar:

1. Propunem revizuirea art. 1 din Constituția Republicii Moldova „Statul Republica Moldova”, prin adăugarea unui nou alineat 1¹, care să prevadă expres: „*exercitarea puterii statale este proporțională și nediscriminatorie*” în acest fel s-ar stipula mai multe cerințe:

- Această prevedere constituțională ar corespunde unor reglementări similare cuprinse în instrumentele juridice ale Uniunii Europene, așa ca Tratatul privind Uniunea Europeană și Protocolul nr. 2 privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității;

– Ar constitui ca o veritabilă obligație constituțională, pentru toate autoritățile statului de a-și exercita atribuțiile în așa fel, încât măsurile adoptate (mai ales de instanțele de judecată în cazul tragerii la răspundere juridică) să se înscrie în limitele puterii discreționare recunoscute de lege și să nu prezinte un exces de putere sau un abuz de drept.

– Curtea Constituțională obține posibilitatea de a sancționa, pe calea controlului de constituționalitate al legilor și hotărârilor, excesul de putere în activitatea Președintelui, Parlamentului și Guvernului, folosind drept criteriu principiul responsabilității.

2. Propunem completarea Codului Contravențional al Republicii Moldova cu un nou articol în Capitolul V - *Măsurile de siguranță*, art. 439⁵, cu denumirea: „*Aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ*”.

(1) Persoanelor liberate de răspundere contravențională li se aplică următoarele măsuri de constrângere cu caracter educativ:

- a) avertismentul;
- b) încredințarea minorului pentru supraveghere părinților, persoanelor care îi înlocuiesc sau organelor specializate de stat;
- c) obligarea minorului să repare daunele cauzate. La aplicarea acestei măsuri se ia în considerare starea materială a minorului;
- d) obligarea minorului de a urma un curs de reabilitare psihologică;
- e) obligarea minorului de a urma cursul de învățământ obligatoriu;
- f) obligarea minorului de a participa la un program probațional.

(2) Măsurile de constrângere cu caracter educativ se aplică minorilor până la atingerea majoratului, în funcție de caracterul și gradul prejudiciabil al faptei săvârșite.

Avantajele și valoarea elaborărilor propuse. Reușita înregistrată prin prezentul demers științific se referă, sub aspect științific, la generalizarea, sintetizarea, sistematizarea și actualizarea principiului umanismului (atât ca principiu general al dreptului, cât și ca parte componentă a sistemului de principii ale instituției răspunderii juridice), dar și la identificarea și trecerea în revistă a reglementărilor de ultima oră, de care urmează să se ghideze organele de drept în cazurile aplicării mecanismului de realizare a principiului umanismului în cadrul răspunderii juridice. Avantajele și valoarea elaborărilor rezultă din importanța teoretică și practică a problemelor ce vizează esența, conținutul, trăsăturile principiului umanismului ca principiu general al dreptului, dar și din determinarea locului, rolului și corelației principiului studiat în cadrul sistemului de principii ale răspunderii juridice, la fel ca și din identificarea particularităților și mecanismului de realizare a principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice. Sub aspect teoretico-științific și practic a reușit o cercetare a principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice prin accentuarea rolului său determinant în corectitudinea aplicării normelor instituției menționate.

Dincolo de cele menționate, teza de doctor a contribuit la soluționarea unei **probleme științifice** de importanță majoră, care a constatat în elaborarea cadrului conceptual al principiului umanismului în sistemul principiilor răspunderii juridice, respectiv, în evidențierea semnelor distinctive, a esenței, a conținutului și formelor sale

de manifestare, pentru a asigura, practic, mecanismul de realizare a acestuia în cadrul instituției răspunderii juridice concrete.

Perspectivile și planurile de cercetare în cadrul temei investigate se concentrează pe:

- desfășurarea unor investigații mai aprofundate asupra principiului umanismului în diferite ramuri ale dreptului. De vreme ce problema analizei principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii penale rămâne și va continua să fie, atât din punct de vedere teoretic, cât și din punct de vedere practic, una foarte actuală, necesitatea continuării studiului și a cercetării în cadrul unor lucrări viitoare este suficient de argumentată, în special în contextul procesului de integrare europeană, pentru care apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului este o condiție de bază;

- studierea și analiza practicii juridice și judiciare în vederea depistării deficiențelor ce apar la aplicarea prevederilor legislației în vigoare.

Având în vedere concluziile și recomandările enunțate, putem afirma cu certitudine că numai înlăturarea cât mai rapidă a lacunelor identificate în domeniul cercetat ar crea garanția realizării funcțiilor principiilor răspunderii juridice și, în consecință, a instituției răspunderii juridice în ansamblu. Totodată, s-ar configura premisele unei protecții reale a drepturilor omului, imperativ reiterate de numeroasele acte normative interne și internaționale.

BIBLIOGRAFIA

A. Referințe bibliografice în limba română

1. Baltag D. Teoria răspunderii juridice: aspecte doctrinare, metodologice și practice. Teză de doctor habilitat, Chișinău: 2007. 292 p.
2. Barac L. Elemente de teoria dreptului. București: ALL BECK, 2001. 274p.
3. Botnaru S., Șavga A., Grama M. Drept penal. Partea generală. Chișinău: Cartier juridic, 2005. 624 p.
4. Cassirer E. Eseu despre om. O introducere în esența filosofiei umane. București: Editura Humanitas, 1994. 287 p.
5. a V., Goinic D., Grecu P. Sinteza violărilor constatate de curtea europeană a drepturilor omului în privința Republicii Moldova. Chișinău: 2018. 12 p.
6. Gribincea V., Goinic D., Grecu P. Republica Moldova la curtea europeană a drepturilor omului în anul 2017. <http://crjm.org/wp-content/uploads/2018/01/CRJM-NA-Activitatea-CtEDO-2017.pdf>(vizitat: 04.02.2018)
7. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și a unor protocoale adiționale la această convenție. În vigoare pentru Republica Moldova din 1 februarie 1998, în: Tratatate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998), ediție oficială, vol. I, Chișinău: 1998, p. 339-341.
8. Humă I. Geneza conștiinței morale. București: Academiei române, 2004. 127 p.
9. Humă I. Introducere în filozofie. Iași: Chemarea, 1992. 245 p.
10. Mîrzac (Mititelu) D. Principiile răspunderii juridice. Teză de doctor în drept. Chișinău: 2010. 242 p.
11. Munteanu R. Analiza semnificațiilor teoriei umaniste în clarificarea conceptelor de om, natură, esență și condiție umană. În: Materialele Conferinței Internaționale: Jurisprudența – componentă fundamentală a proceselor integraționale și a comportamentului legal contemporan. Chișinău: 2017, p. 14-18.
12. Munteanu R. Corelația dintre principiul umanismului juridic și principiul echității și justiției în cadrul răspunderii juridice”. În: Conferința științifico-practică internațională „Redimensionarea valorilor democratice în condițiile societății informaționale”. Chișinău: Republica Moldova. 2017. p.14-21.
13. Munteanu R. Decelarea fundamentului principiului umanist în cadrul răspunderii juridice civile. În Legea și Viața, 20018, nr. 6, pp.36-40.
14. Munteanu R. Historical references of ideas (principles) of humanism. În: International Scientific Conference: European Union' s history, culture, citizenship, Pitești: România. 6-th Edition, 2013, p. 377-388.
15. Munteanu R. Imixtiunea și efectele implementării principiului umanismului în cadrul dreptului și răspunderii juridico-penale. În: Legea și Viața, 2018. nr. 4 (32), p. 48-53.
16. Munteanu R. The principle of humanity and its theoretical aspects seen through the prism of the new legal reality. În: International Scientific Conference:

- European Union' s history, culture, citizenship, Pitești. România, 5-th Edition, 2012. p. 358-364.
- 17.Munteanu R. Umanismul răspunderii juridice – conceptualizare și analiză. În: Materialele conferinței științifice internaționale: «Știința juridică universitară în contextul promovării valorilor europene», ULIM 2012.
- 18.Negru B. Probleme fundamentale ale principiilor dreptului. În: Revista Administrare Publică, 2013, nr. 4, p.43-54.
- 19.Pană L. Cultură, tehnică și industrie culturală. București: Tehnică, 2002. 344 p.
- 20.Popa C. Teoria general a dreptului. București: Lumina Lex, 2001. 320 p.
- 21.Rollo M. Descoperirea ființei. Fundamentele analizei existențialiste. Trad. de V. Popescu. București: Trei, 2013. 222 p.
- 22.Rotilă V. Heidegger și rostirea ființei. Iași: Lumen, 2009. 142 p.
- 23.Shopenhauer A. Viața, Amorul, Moartea. București: TINC, 1992. 111 p.
- 24.Voicu C. Teoria generală a dreptului. București: ALL BECK, 2009. 244 p.

B. Referințe bibliografice în limba rusă

- 25.Алексеев С.С. Теория государства и права. Москва: НОРМА, 2000. 439с.
- 26.Базылев Б.Т. Юридическая ответственность (Теоретические вопросы). Красноярск: РостТех, 1985. 164 с.
- 27.Попков В.Д. Гуманизм советского права. Москва: Норма, 1972. 248 с.
- 28.Самощенко И.С., Фарукшин М.Х. Ответственность по советскому законодательству. Москва: Норма, 1971, 244 с.

C. Webografie

- 29.Umanismul – teorie și proiect al realizării umane.
[https://lectiadefilosofie.wordpress.com/2013/07/06/umanismul-teorie-si-proiect-al-realizarii-umane/\(vizitat](https://lectiadefilosofie.wordpress.com/2013/07/06/umanismul-teorie-si-proiect-al-realizarii-umane/(vizitat) 14.09.2017)

Lista lucrărilor publicate la tema tezei

1. Munteanu R. „The principle of humanity and its theoretical aspects seen through the prism of the new legal reality”. In International Scientific Conference: „European Union’ s history, culture, citizenship”, Pitești. România, 5-th Edition, 2012.
2. Munteanu R. Umanismul răspunderii juridice – conceptualizare și analiză. În: Materialele conferinței științifice internaționale: „Știința juridică universitară în contextul promovării valorilor europene”, ULIM 2012.
3. Munteanu R. „Historical references of ideas (principles) of humanism”. In International Scientific Conference: „European Union’ s history, culture, citizenship”, Pitești. România. 6-th Edition, 2013.
4. Munteanu R. „Corelația principiului umanismului cu cel al echității și justiției în cadrul răspunderii juridice”. Conferința științifică teoretico-practică internațională: “Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică” ULIM. 18 octombrie 2013.
5. Munteanu R. „Analiza semnificațiilor teoriei umaniste în clarificarea conceptelor de om, natură, esență și condiție umană”. În Conferința internațional științifico-practică: „Jurisprudența–component fundamental a proceselor integraționale și a comportamentului legal contemporan” Chișinău. Republica Moldova. 2017.
6. Munteanu R. „Decelarea fundamentului principiului umanist în cadrul răspunderii juridice civile”. În: Legea și Viața, 2018, nr. 7, p. 36-40.
7. Munteanu R. Impactul, imixtiunea și efectele implementării conceptului de umanism în cadrul dreptului și răspunderii juridico-penale. În: Jurnal Juridic Național, 2018, nr. 4 (32), p. 48-53.

ADNOTARE

Munteanu Ruslan. „Principiul umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice” Teză de doctor în drept; Specialitatea: 551.01-Teoria generală a dreptului, Chișinău, 2019.

Structura tezei: Introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, 150 de pagini de text de bază, bibliografie din 264 de titluri. Rezultatele obținute au fost publicate în 8 lucrări științifice, volumul total al publicațiilor la temă fiind de circa 3,0 c.a.

Cuvinte cheie: principiile dreptului, principiile răspunderii juridice, principiul umanismului, răspundere juridică, umanism, constrângere de stat, sancțiune juridică, pedeapsă, executarea pedepsei, drepturile omului.

Domeniul de studiu. Teoria generală a dreptului.

Scopul și obiectivele tezei Lucrarea își propune ca scop cercetarea complexă și multilaterală a umanismului ca principiu al instituției răspunderii juridice prin prisma apariției, evoluției, conținutului, rolului și locului acestui principiu în sistemul principiilor răspunderii juridice, fapt ce va contribui la argumentarea științifică a acestui deziderat, la aprofundarea cunoștințelor în teoria răspunderii juridice și la formularea unor recomandări de perfecționare a cadrului instituțional, juridic și normativ, în vederea reliefării mecanismului de realizare a principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice. Atingerea scopului propus implică realizarea următoarelor obiective: fundamentarea teoretică a conceptului și a principiului umanismului în contextul cercetărilor științifice; examinarea doctrinei juridice și identificarea opiniilor și teoriilor existente, dedicate studiului principiului umanismului și impactului său asupra instituției răspunderii juridice; identificarea și sistematizarea problemelor definitorii ale instituției răspunderii juridice; studierea fundamentelor istorico-evolutive, filozofice și morale ale principiului umanismului ca principiu al instituției răspunderii juridice; cercetarea corelației principiului umanismului cu alte principii ale instituției răspunderii juridice; decelarea fundamentului principiului umanist în cadrul răspunderii juridice civile; studierea influenței principiului umanismului asupra răspunderii juridice contravenționale; identificarea mecanismului de realizare a principiului umanismului în cadrul răspunderii juridice penale; descrierea modalităților de implementare a principiului umanismului în cadrul dreptului și politiciii execuțional penale a Republicii Moldova.

Noutatea și originalitatea științifică derivă din dezideratul de a realiza o analiză minuțioasă, din punct de vedere al Teoriei generale a dreptului, al corelației dintre principiul umanismului și instituția răspunderii juridice și al exprimării sale în realitatea juridică a Republicii Moldova. La etapa actuală, lucrarea „Principiul umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice” reprezintă una dintre primele cercetări ce abordează problema definirii principiului umanismului în cadrul instituției răspunderii juridice; care a identificat, determinat și explicat particularitățile mecanismului de implementare a principiului umanismului în cadrul diferitor forme de manifestare a răspunderii juridice.

Problema științifică soluționată se concretizează în elaborarea cadrului conceptual al principiului umanismului în sistemul principiilor răspunderii juridice, ceea ce a determinat evidențierea semnelor distinctive, a esenței, a conținutului și a formelor sale de manifestare, pentru a asigura, practic, mecanismul de realizare a acestuia în cadrul instituției răspunderii juridice concrete.

Semnificația teoretică a tezei. Valoarea teoretică a prezentei lucrări este determinată de noutatea științifică, de actualitatea și de concluziile generale formulate. Ultimele, precum și propunerile formulate în lucrare, pot oferi soluții noi pentru modernizarea cadrului juridic prin modificarea acestuia la capitolele ce țin de studiul principiului umanismului și al conexiunii lui cu alte principii precum cel al echității și justiției. În plus, în doctrina de specialitate autohtonă nu există monografii ce ar fi studiat exclusiv impactul principiului umanismului asupra răspunderii juridice și invers, cel al construcției normative de drept a răspunderii juridice asupra respectului și aplicării principiului umanismului. Prezenta lucrare suplinește, cel puțin parțial, această lacună.

Valoarea aplicativă a tezei. Analizele, concluziile și recomandările referitoare la problemele definirii și identificării principiului umanismului dar și a mecanismului de implementare a principiului vizat în cadrul instituției răspunderii juridice creează o bază teoretică și practică ce va reprezenta un instrument de lucru util atât pentru teoreticieni, cât și pentru practicieni.

Implementarea rezultatelor obținute:

11. *în plan doctrinar-teoretic*, rezultate obținute constituie materialul inițial necesar pentru o abordare ulterioară, mai aprofundată, a problemei ce ține atât de funcția principiului umanismului în cadrul răspunderii juridice, cât și de manifestarea lui în diverse ipostaze cu semnificație juridică;

12. *în plan didactico-științific*, aceste rezultate se configurează ca un suport pentru predarea cursului de Teorie generală a dreptului, la tema „Răspunderea juridică”, dar și pentru ramurile de drept civil, de drept contravențional, de drept penal și execuțional-penal etc.

13. *în plan normativ-legislativ*, rezultatele obținute vor servi în activitatea de legiferare, în procesul de reformare a legislației ce reglementează practica de realizare a drepturilor omului și mecanismele de protecție a acestora.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele principale ale tezei au fost prezentate și comunicate în cadrul mai multor conferințe internaționale și naționale, au fost publicate în diverse reviste de specialitate, ceea ce a contribuit la îmbogățirea cadrului teoretic național

АННОТАЦИЯ

Мунтяну Руслан. «Принцип гуманизма в институте юридической ответственности» Кандидатская диссертация в области права; Специальность: 551.01-Общая теория права, Кишинев, 2019.

Структура дипломной работы: введение, 3 главы. Общие выводы и рекомендации, 150 страниц основного текста, библиография из 264 наименования. Полученные результаты опубликованы в 8 научных работах, общий объем публикаций по теме составляет около 3,0 а.л.

Ключевые слова: принципы права, принципы юридической ответственности, принцип гуманизма, юридическая ответственность, гуманизм, государственное принуждение, правовое наказание, наказание, исполнение наказания, права человека.

Цель и задачи дипломной работы. Целью дипломной работы является комплексное и многостороннее исследование принципа гуманизма как принципа института юридической ответственности с точки зрения его возникновения, эволюции, содержания, роли и места в системе принципов юридической ответственности. Текущее исследование будет способствовать более точной научной аргументации, углубит имеющиеся знания в области теории юридической ответственности и поможет сформулировать рекомендации по совершенствованию институциональной, правовой и нормативной базы, выделив механизм реализации принципа гуманизма в рамках института юридической ответственности.

Достижение поставленной цели потребовало решение следующих научных задач: теоретическое обоснование концепции и принципа гуманизма в контексте научных исследований; изучение правовой доктрины и выявление существующих мнений и теорий, изучающих принцип гуманизма и его влияние на институт юридической ответственности; выявление и систематизация проблем, характерных для института юридической ответственности; изучение историко-эволюционных, философских и нравственных основ принципа гуманизма как принципа института юридической ответственности; исследование взаимосвязи принципа гуманизма с другими принципами института юридической ответственности; изучение основы принципа гуманизма в рамках гражданско – правовой ответственности; изучение влияния принципа гуманизма на эволюцию противоправной ответственности; выявление механизма реализации принципа гуманизма в рамках уголовной ответственности; определение способов реализации принципа гуманизма в уголовно-правовой и правоприменительной политике Молдовы.

Научная новизна и оригинальность работы обоснована проведением тщательного анализа, с точки зрения Общей теории права, взаимосвязи между принципом гуманизма и институтом юридической ответственности и его выражением в правовой реальности Республики Молдова. На данный момент, работа «Принцип гуманизма в институте юридической ответственности» является одним из первых исследований, в котором рассматривается проблема определения принципа гуманизма в институте юридической ответственности путем выявления, определения и объяснения особенностей механизма его реализации в рамках различных форм проявления юридической ответственности.

Решенная научная проблема: заключается в разработке концептуальной основы принципа гуманизма в системе принципов юридической ответственности, которая определила выделение отличительных признаков, его сущность, его содержание и формы его проявления, чтобы обеспечить практический механизм его реализации в рамках института конкретной юридической ответственности

Теоретическая значимость диссертации. Теоретическая значимость диссертации определяется научной новизной, актуальностью и сформулированными общими выводами. Выводы и предложения, сформулированные в работе, могут предоставить новые решения для модернизации правовой базы путем изменения глав, в которых рассматривается принцип гуманизма и его связь с другими принципами, такими как равенство и справедливость. Кроме того, в национальной доктрине нет монографий, которые бы рассматривали исключительно влияние принципа гуманизма на юридическую ответственность и, наоборот, влияние нормативного построения юридической ответственности на соблюдение и применение принципа гуманизма. Данная работа дополняет, по крайней мере частично, этот существующий пробел.

Прикладная ценность дипломной работы. Анализ, выводы и рекомендации, содержащиеся в данной работе, касающиеся проблем выявления и определения принципа гуманизма, а также механизма его реализации в рамках института юридической ответственности, создают теоретическую и практическую основу, которая может стать полезным инструментом как для теоретиков так и для практиков. Использование результатов: *в доктринально-теоретическом плане* – в качестве исходного материала для более глубокого подхода к проблеме функций принципа гуманизма в рамках юридической ответственности и его проявления в различных ипостасях юридического значения; *в учебно-дисциплинарном плане* – для курса общей теории права, по предмету «Юридическая ответственность», в отраслях гражданского права, уголовно-процессуального права, уголовного и уголовно-исполнительного права и т. д.; *нормативно-правовой базе* – для законодательной деятельности, в процессе реформирования законодательства, регулирующего практику применения прав человека, а также механизмов их защиты.

Внедрение научных результатов. Основные результаты диссертации были представлены и распространены на нескольких национальных и международных конференциях, опубликованы в различных специализированных журналах, способствуя таким образом обогащению национальной теоретической базы.

ANNOTATION

Munteanu Ruslan. „The principle of humanism within the institution of legal liability” PhD thesis in law; Specialty: 551.01 – General Theory of Law, Chisinau, 2019.

Structure of the thesis: introduction, 3 chapters. General conclusions and recommendations, 150 pages of main texts, bibliography of 264 titles. The results obtained were published in 8 scientific papers, the total volume of publications on the topic is about 3.0 author's sheets.

Key words: principles of law, principles of legal liability, principle of humanism, legal liability, humanism, state constraint, legal punishment, punishment, execution of the punishment, human rights.

Field of study. General theory of law.

Purpose and objectives of the thesis. The thesis seeks to make a complex and multilateral investigation of the principle of humanism as a principle of the institution of legal liability through the perspective of its emergence, evolution, content, role and place in the system of principles of legal liability. This research contributes to the scientific argumentation of the mentioned principle, deepens the existent knowledge in the theory of legal liability and helps formulate recommendations aiming to improve the institutional, legal and normative framework, by highlighting the mechanism of realization of the humanism principle within the institution of legal liability.

The achievement of the proposed goal involves the realization of the following objectives: the theoretical substantiation of the principle of humanism and its concept in the context of scientific research; the examination of the legal doctrine and identification of existing opinions and theories on the principle of humanism and its impact on the institution of legal liability; identification and systematization of the main problems of the institution of legal liability; the study of historical-evolutionary, philosophical and moral fundaments of the principle of humanism as a principle of the institution of legal liability; researching the correlation of the principle of humanism with other principles of the institution of legal liability; the disclosure of the humanism principle under the civil liability; studying the influence of the principle of humanism on the evolution of contraventional liability; identifying the mechanism of its realization within the criminal liability; determining the modalities of implementation of the principle of humanism in Moldova's criminal law and enforcement policy.

The scientific novelty and originality of the paper derives from the desire to make a thorough analysis, from the perspective of the General Theory of Law, of the correlation between the principle of humanism and the institution of legal liability and its expression in the legal reality of the Republic of Moldova. At the moment, the paper „The principle of humanism within the institution of legal liability” is one of the first researches that addresses the problem of defining the principle of humanism within the institution of legal liability by identifying, determining and explaining the particularities of the mechanism of its implementation within different forms of manifestation of legal liability.

The solved scientific problem consists in the scientific substantiation of the principle of humanism from the perspective of the General Theory of Law, leading to the disclosure of its distinctive signs, content and forms of manifestation, in order to evaluate the content and mechanism of its realization within the institution of legal liability.

Theoretical significance of the thesis: The theoretical value of this paper is determined by the scientific novelty, the actuality and the general conclusions formulated. The conclusions and proposals formulated in the paper can provide new solutions for modernizing the legal framework by modifying the chapters which address the principle of humanism and its connection to other principles such as equity and justice. In addition, in the national doctrine there are no monographies that would exclusively look at the impact of the principle of humanism on legal liability and vice versa, the impact of the normative construction of legal liability on the compliance and application of the principle of humanism. This paper complements, at least in part, this existent gap.

Applicative value of the thesis. The analyses, conclusions and recommendations contained in the current paper related to the problems of identifying and defining the principle of humanism as well as the mechanism of its implementation within the institution of legal liability create a theoretical and practical basis which can constitute a useful tool both for theoreticians and practitioners.

Implementing the results:

14. in the doctrinal-theoretical framework – as the initial material for a more in-depth approach to the problem of the functions the principle of humanism has within the legal liability and its manifestations in various hypostases with legal significance;

15. in the didactic-scientific framework – at the course of General Theory of Law, with reference to the subject of „Legal Liability”, in the civil law branches, the contraventional law, the criminal and the criminal-executive law.

16. in the normative and legislative framework – for the legislative activity, in the process of reforming the legislation which regulates the practice of human rights application, as well as the mechanisms for their protection.

Implementation of scientific results. The main results of the thesis were presented and communicated at several national and international conferences, published in various specialized journals, contributing this way to the enrichment of the national theoretical framework.

MUNTEANU RUSLAN

**PRINCIPIUL UMANISMULUI ÎN CADRUL INSTITUȚIEI RĂSPUNDERII
JURIDICE**

SPECIALITATEA 551.01 – TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipat: 19.04.2019
Tipar digital.
Coli de tipar: 2.0

Formatul hârtiei A4
Tirajul : 40 ex.
Comanda nr.